

SHËPJEGIM I SONETEVE TË ZGJEDHURA
TË SHEKSPIRIT PËRMES ANALIZËS
KRAHASUESE PËRKTHIMORE

e autorit Ukë Zenel BUÇPAPAJ

Ukë Zenel Buçpapaj, - përkthyes i shquar, poet, njohës e hulumtues i përkushtuar i letërsisë, - paraqitet me një monografi të mirëfilltë shkencore kushtuar soneteve të Shekspirit, - që qarkullojnë në shumë gjuhë, madje në disa motërzime, - përkthyer nga Napoleon Tasië Vedat Kokona. Njohja me themel e mjeshtërisë së përkthimit, ideja se përkthimi (emërtuar shpesh si rikrijim, rikëndim) është i mundshëm dhe arrin të përcjellë në plotni një (krye)vepër, pavarësisht dallimeve mes gjuhës së origjinalit dhe asaj pritëse, sidomos nëpërmjet gjetjes nga ana e përkthyesit të një hapësire shpirtërore të përbashkët, ku lexuesi ftohet të njohë e të përjetojë pikërisht falë thelbit të vet njerëzor e jo prej folësi të një gjuhe të caktuar, përbëjnë thelbin e monografisë.

Autori sjell ose risjell në vëmendjen e studiuesve të letërsisë pikëpamje të veçanta, vëzhgime, fakte, argumente që janë rezultat i përvojës së tij tejet të pasur si përkthyes, por edhe si poet e njohës i thellë i letërsisë. Ukë Zenel Buçpapaj ka dhunti të padiskutueshme si përkthyes, ndaj edhe monografia e tij ka thellësinë, mençurinë dhe çiltërsinë e domosdoshme, sidomos në këtë epokë kur jo vetëm përkthimet, por edhe e folmja dhe e shkruara po i nënshtrohen hap pas hapi gjuhës së brendshme horizontale të teknologjisë.

Një veçori e monografisë së Ukë Zenel Buçpapajt është eklektizmi i mbështetur në përvojë e empati, çka u jep rëndësinë e pranueshme e joidhujtare teorive, shkollave, bindjeve apo pikëpamjeve e opinioneve në modë. Ky eklektizëm, që mund të quhet edhe *dëshmi e drejtpërdrejtë e një përvoje të rrallë falë pasurisë dhe veçanësisë së shqipës*, ndihmon në pasurimin e komunikimit e mirëfilltë ndërkulturor dhe ruan sinorët e imagologjisë (pa u dhënë autorëve të ndryshëm vlera që s'i kanë, por sidomos pa ua shtrembëruar apo krasitur vlerat që kanë).

Sipas autorit, janë format e ndryshme brenda gjuhësore, kodet e fjalëve, ato që sjellin prorre një natyrshmëri dhe ngjizin një komunikim të plotë ndërkulturor. Ky i fundit është vendimtar për kontekstin e sotëm që vepron me sasi industriale dhe ia ruan me fanatizëm të drejtat e autorësisë çdo shprehje sado të diskutueshme artistike, duke holluar shpesh fatalisht kufirin mes një veprë vërtet origjinale, burimore, dhe replikave, kopjeve, rimarrjeve të panumërta.

Në monografinë e tij shkencore, Ukë Zenel Buçpapaj sjell shembuj të detajuar për kontekstet në të cilët mund të përdoret me vërtetësi e ndershmëri një fjalë / shprehje / fjali; për skajet ku nis e ku mbaron liria e një përkthimi, me qëllim që të mos humbë as besnikëria ndaj tekstit të fillestar e as shija dhe natyrshmëria e gjuhës pritëse.

Në qendër të monografisë është gjuha e pasur e Shekspirit – njëra nga më të pasurat në letërsi, njëra nga më befasueset në mendësi, por edhe

njëra nga më të hulumtuarat e të idealizuarat në studimet letrare. Siç dihet, në veprën e Shekspirit, sonetet kanë një vend të veçantë. Vlerat e tyre estetike e artistike i detyrojnë jo pak famës së autorit – dhe kjo e vështirëson përkthimin e tyre, nëse përkthyesi është stërvitur më tepër me dramaturgjinë shekspiriane, sesa me mjetet me të cilat Shekspiri ngjiz metaforat, veçmas në çështjet e dashurisë, mallit, vuajtjeve, trishtimeve, shndërrimit të përvojave dashurore në vargje. Ukë Zenel Buçpapaj i trajton me përparësi pengesat që hasen në raste të tilla dhe rreziqet që një pasaktësi e vogël të rrënojë krejt ngrehinën poetike. Falë rregullave të sonetit, pengesat dhe joshjet për të mos kuptuar, keqkuptuar apo dëmtuar diçka, shumëfishohen. Autori sjell shembuj nga studiues si Kefford apo Levendovski, por edhe nga vizioni gjenial i Ferdinand de Saussure mbi fjalën dhe gjuhën në të gjitha rrafshet e tyre, dhe rishpreh besimin / bindjen se, pavarësisht pengesave e dallimeve, ndonjëherë thelbësore, - mes gjuhëve apo mendësive letrare e leximore, - përkthimi është gjithmonë i mundshëm. Vështirësitë renditen në monografi pikërisht si një mësim për përkthyesit e rinj: *Përkthimi është i mundshëm, por aspak i lehtë.*

Ukë Zenel Buçpapaj përqendrohet në monografinë e tij edhe mbi aspektet metrik e ritmik të soneteve të Shekspirit, duke nxjerrë në pah dallimet midis metrit cilësor të anglishtes dhe metrit sasior të shqipës.

Me monografinë e tij kushtuar çështjeve themelore e themeltare të përkthimit, Ukë Zenel Buçpapaj njëherazi pasuron studimet e lëmit përkatës dhe sjell risi të padiskutueshme, që mund të jenë shumë të dobishme për përkthyesit e rinj. Jo rastësisht monografia ka për “shtyllë kurrizore” sonetet e Shekspirit – hapësirë ku stili i Shekspirit u afrohet stileve të sonetistëve të shquar evropianë dhe nuk përdor shumë elemente stilistike nga tragjeditë e tij.

Me çiltërsinë e një talenti të rrallë, autori ka bindjen se, pikërisht ngaqë është vetjak dhe i papërsëritshëm, akti i përkthimit ka nevojë për njohuri të thella teorike. Këto njohuri, me kalimin e kohës, pasurojnë dhuntitë dhe bëjnë të mundur që, të paktën gjatë procesit të shndërrimit të gjuhës së huaj në gjuhë pritëse, përkthyesi të jetë mëkëmbësi ose gati vetë autori i (krye)veprës që po shkruhet edhe në një gjuhë tjetër.

Ukë Zenel Buçpapaj njihet si përkthyes i shquar nga shqipja në anglisht, por edhe si poet e njohës rrënjor i gjuhës shqipe. Monografia e tij shkencore, - që shqyrton gjerësisht e bindshëm çështje thelbësore të përkthimit, duke marrë shembull sjelljen në shqip të soneteve të zgjedhura të Shekspirit, - është njëherazi një arritje vetjake, një ndihmesë e mirëfilltë shkencore dhe një mënyrë të menduari e të përjetuari që e ndihmon lexuesin të njohë më mirë veten, tjetrin dhe letërsinë.

Prof. Dr. Elida Tabaku